

Белік Г. Р., здобувачка вищої освіти;
Родигін К. М., канд. філос. наук, доцент
кафедри журналістики та соціальних комунікацій
ДонНУ імені Василя Стуса

ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СТВОРЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ ДЛЯ СТОРІТЕЛІНГУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У роботі досліджено етичний аспект використання штучного інтелекту для використання візуального контенту в сторітелінгу в умовах війни, розглянуто приклад використання штучних зображень та надані рекомендації.

Ключові слова: штучний інтелект, сторітелінг, війна, контент.

Вступ. У звіті «DIGITAL NEWS PROJECT. Journalism and Technology Trends and Predictions 2025» від Reuters Institute [1] наголошується на тому, що протягом останнього року новинні організації виявили наслідки штучного інтелекту (ШІ / AI) для журналістики та бізнесу. «Принаймні в деяких великих редакціях, як і передбачалося в минулорічному звіті, вже розроблені принципи та настанови, а також створені посади спеціалістів зі штучного інтелекту», – йдеться у звіті.

Актуальність. Згідно з результатами вищезгаданого звіту від Reuters Institute, 96 % респондентів заявили, що зосередження на внутрішній ефективності використання ШІ буде дуже важливим або певною мірою важливим у наступному році. На другому місці – думка про використання ШІ для покращення персоналізації та рекомендацій (80 %). Далі іде створення контенту (77 %) та функції збору новин (73 %), як-от верифікація, журналістика даних та розслідування. «Кодування (67 %) і комерційне використання (63 %) також вважаються цінними для видавців», – наголошується у звіті [1].

Розглянемо можливості використання ШІ-інструментів для створення контенту в журналістиці, а саме написання сторітелінгу та етичний аспект. «Сторітелінг – це інтерактивне мистецтво використання слів і дій для розкриття елементів і образів історії, заохочуючи уяву слухача» [2]. Простими словами, сторітелінг – це розповідь про історію. У такий спосіб журналісти мають можливість писати історії військових, ветеранів, волонтерів, внутрішньо переміщених осіб та інших людей, яких «торкнулася» війна так, щоб надати розголосу їх розповідям і залишити це в історії. Однак важливо знати етичні принципи сторітелінгу: «Основним принципом етичного сторітелінгу є надання пріоритету людяності та перспективам суб'єктів у наративі. Йдеться про баланс між необхідністю розповідати переконливі історії та обов'язком зображати людей і спільноти таким чином, щоб не

ставити під загрозу їхню цілісність чи автономію» [3]. Себто коли журналіст пише матеріал у вигляді сторітелінгу, він має залишатися прозорим, відповідальним та з повагою висвітлювати історію тих, чий досвід розповідає. Використовуючи ШІ у своєму матеріалі, журналісти можуть зіштовхнутися з низкою ризиків. Наприклад, ввести читача в оману.

Розглянемо це на прикладі сюжету від Суспільного про депортацію кримських татар у 1944 р. У матеріалі використані справжні фото та ілюстративні у вигляді згенерованих зображень. Важливо наголосити, що зображення були промарковані та в описі під відео наголошено: «У відео використані кадри та зображення, згенеровані з допомогою штучного інтелекту. Зображення зі знаком * згенеровані з допомогою Midjourney, на основі запитів, що сформовані з підтверджених фактів та описів подій очевидцями» [4]. Однак важливим є питання: «Чи доцільно використовувати разом справжні фото з події та згенеровані зображення ШІ?» (див. рис. 1).

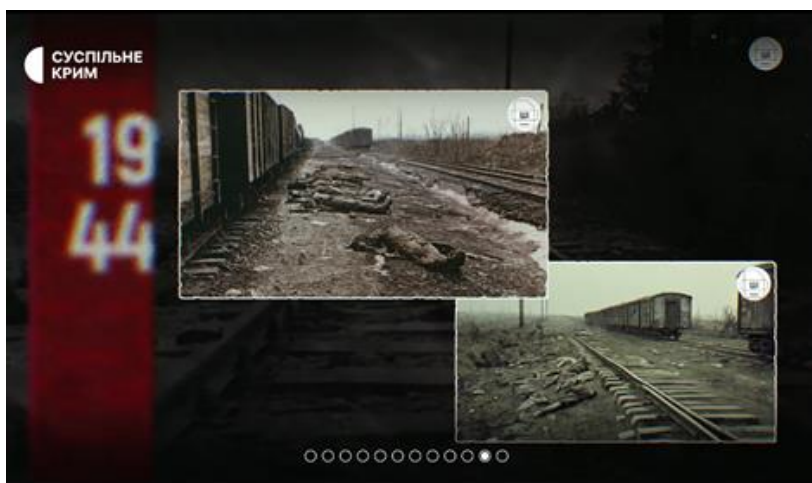

Рис. 1. Скриншот із сюжету Суспільного, де використано ілюстративні згенеровані зображення [4]

Суспільне дотрималося рекомендацій щодо використання ШІ в матеріалі, що наголошені в «Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту у сфері медіа» від Мінцифри. До них належать: прозорість, зрозумілість та поінформованість аудиторії [5]. Проте використання поряд справжніх фото та зображень, згенерованих за допомогою ШІ-інструментів, пов'язане з кількома серйозними ризиками, особливо в контексті війни та чутливих тем:

- Ризик втрати довіри від аудиторії: глядач / читач може не зрозуміти, де є справжнє зображення, а де штучне, і так виникають сумніви в достовірності всього матеріалу.

- Маніпуляція емоціями: згенеровані зображення можуть бути більш емоційними, ніж реальні, що може призвести до викривлення сприйняття інформації та підірвати етичний складник.

- Також варто враховувати, що подібний контент може бути використаний ворогом: подібні штучні зображення можуть бути вирваними з контексту та використаними «на руку ворогу» під виглядом нібито «фейків, які поширюють українські ЗМІ».

Для запобігання вказаним ризикам можна було б розділити формати подачі матеріалу. Наприклад, показати реальні фото в самому матеріалі, а згенеровані фото – як показ того, як Midjourney «бачить» цю трагедію.

Повертаючись до теми використання ШІ-зображень у сторітелінгу, варто зауважити, що перший крок найважливіший – дотримуватися «Рекомендацій з відповідального використання штучного інтелекту у сфері медіа» від Мінцифри. Додатково: відділяти згенеровані зображення від реальних фото (використовувати в матеріалі або те, або те); якщо немає змоги в історії використати справжні фотографії (наприклад, військовий не хоче публікувати своє фото або надавати фото з місць, які описує, або фото взагалі немає), вказати про це в матеріалі й наголосити причину; формулювати запити до ШІ так, щоб зображення, які будуть використанні в матеріалі, не маніпулювали емоціями і не травмували споживачів.

Висновки. Використання інструментів ШІ в написанні сторітелінгу відкриває нові можливості для візуалізації історії, зокрема війни. Однак це потребує чіткого дотримання етичних стандартів, у тому числі дотримання рекомендацій від Мінцифри, щоб запобігти ризикам, які перераховані вище, та бути перед споживачами інформації прозорими, чесними та відповідальними.

Список літератури

1. Newman N., Cherubin F. *Journalism and Technology Trends and Predictions 2025*. January 2025. URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2025-01/Trends_and_Predictions_2025.pdf (дата звернення 19.04.2025).

2. What Is Storytelling? *National Storytelling Network*. N. d. URL: <https://storynet.org/what-is-storytelling/> (дата звернення 19.04.2025).

3. Jenkins P. *Ethical Storytelling: Principles for Responsible Narrative Practices*. Brilliantio. April 6, 2024. URL: https://brilliantio.com/ethical-storytelling/#Principles_of_Ethical_Storytelling (дата звернення 19.04.2025).

4. 1944: Хронологія депортації кримських татар. *Суспільне Крим*. 17.05.2024. URL: https://youtu.be/F_tjO30PMoo?si=Nq0JNHIFvjXPrve6 (дата звернення 19.04.2025).

5. Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту у сфері медіа. *Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення*. 24.01.2024. URL: https://webportal.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2024/01/Rekomendatsii-_ShI_Shtuchnyi-intelekt_u_media.pdf (дата звернення 19.04.2025).